

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Savienības
strukturfondi un
Kohēzijas fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

KOPSAVILKUMS

**“ES fondu 2014. – 2020. gada plānošanas
perioda ieguldījumu platjoslas
pakalpojumu nodrošināšanā noslēguma
izvērtējums”**

Iepirkuma identifikācijas numurs – FM 2023/88 (TP VI)
2024. gada 29. oktobrī

SIA SAFEGE Baltija

Noslēguma izvērtējuma mērķis ir analizēt Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 2. prioritārā virziena “IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi” (turpmāk – 2. PV) 2.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Uzlabot elektroniskās sakaru infrastruktūras pieejamību lauku teritorijās" (turpmāk – 2.1.1.SAM) ieguldījumu lietderību, efektivitāti, ietekmi un ilgtspēju.

Izvērtējumā tiek analizēta 2.1. ieguldījumu prioritātes 2.1.1. SAM investīciju intervence, kuras mērķis ir uzlabot elektronisko sakaru tīklu pieejamību lietotājiem lauku teritorijās, nodrošinot attiecīgas infrastruktūras izbūvi, kurās neviens elektronisko sakaru komersants nesniedz un tuvāko triju gadu laikā neplāno sniegt interneta piekļuves pakalpojumus ar uzlabotiem datu pārraides parametriem, izmantojot pilnībā vai daļēji no optiskās šķiedras elementiem sastāvošus platjoslas piekļuves tīklus un nodrošinot datu pārraides ātrumu vismaz 30 Mbit/s.

Izvērtējuma metodoloģisko ietvaru veido teorijā balstītais ietekmes izvērtēšanas modelis. Izvērtējuma ietvaros tika izmantota ieguldījuma analīzes (*contribution analysis*) pieeja, lai vāktu informāciju (pierādījumus) un veidotu secīgas cēloņsakarību saites starp intervenci un novērotajām izmaiņām un ietekmi.

Projekta ietvaros veiktie infrastruktūras uzlabojumi

Projektā ir izveidota infrastruktūra lielākā apjomā kā sākotnēji plānots - bija plānoti 220 piekļuves punkti, bet izveidoti 282 piekļuves punkti, jo lielākā skaitā kā sākotnēji plānots pieslēgtas izglītības iestādes un tika izbūvēti pievadi mobilo operatoru bāzes stacijām.

Summāri, pirmās un otrās kārtas infrastruktūru izvietojums aptver 312 baltās teritorijas, kuru īpatsvars pret noteiktajām 356 baltajām teritorijām veido 87.6%. Līdz ar to var secināt, ka abās platjoslas projekta kārtās izdevies aptvert būtisku daļu no identificētajām baltajām teritorijām valstī.

Vidējās jūdzes infrastruktūras attīstību un uzraudzības rādītāju sasniegšanas pakāpe

Raugoties no rādītāju mērķa vērtību sasniegšanas viedokļa, vidējās jūdzes infrastruktūras attīstības un uzraudzības rādītāju sasniegšanas pakāpe kopumā vērtējama kā augsta. Lielākā daļa rādītāju vērtību ir pārsniegtas, izņemot iznākuma rādītāju, kur mērķa vērtība ir daļēji sasniegta (t.i., rādītājs “mājsaimniecību skaits atbalstāmajās administratīvajās teritorijās, kurās komersantiem ir nodrošināta iespēja pieslēgties 2.1.1. SAM ietvaros izbūvētajam atvilces maršrutēšanas tīklam” ir sasniegts 83% apmērā).

Priekšnosacījumi veiksmīgiem infrastruktūras uzlabojumiem un to sniegto ieguvumu realizācijai nākotnē

Sekmīga infrastruktūras izmantošana zema blīvuma apdzīvotības teritorijās ir iespējama tikai cieši sadarbojoties dažādām organizācijām – publiskām iestādēm, uzņēmumiem un, atsevišķos gadījumos, aktīvākajiem iedzīvotājiem. Pozitīva attīstība veidojas, ja elektronisko sakaru komersantiem (ESK) ir iespēja veidot pieslēgumu lielākam objektu skaitam, piemēram, vairākām pašvaldības iestādēm, kas ļauj visām iesaistītajām pusēm iegūt labāku pakalpojumu cenas un kvalitātes attiecību.

Iepriekšēja ilgstoša sadarbība starp ESK un pašvaldību ir veicinošs faktors, lai plānotu infrastruktūras attīstību, tiktu ņemtas vērā gan pašvaldības vajadzības, gan ESK iespējas, un tiktu veidots optimāls infrastruktūras plānojums. Atsevišķos gadījumos arī iedzīvotāji ir spējuši apvienot intereses un uzņemties iniciatīvu, lai veicināta ESK interesi izveidot vienotu pieslēgumu. Minētie gadījumi apliecina, ka viens no nozīmīgākajiem priekšnosacījumiem infrastruktūras attīstībai ir **attīstības virzītāja** esamība attiecīgajā teritorijā – vietējais operators, pašvaldības, pašvaldības IKT nodaļa, kas uzrunā gan organizācijas, kurām nepieciešami interneta pakalpojumi, gan arī spēj izvērtēt tehniskos risinājumus, ko piedāvā elektronisko sakaru komersanti.

Attiecībā uz ESK intresi attīstīt pakalpojumu, būtiskākais faktors ir **ieguldījumu rentabilitāte**, līdz ar to teritorijās, kur attālumi starp īpašumiem ir lieli, investīcijas individuālu pieslēgumu izveidei netiek uzskatītas par samērīgām. Var prognozēt, ka saglabāsies teritorijas, kurās pat pēc vidējās jūdzes infrastruktūras izbūves komersanti neredzēs iespēju pēdējās jūdzes pieslēguma izbūvei bez publisko investīciju atbalsta. Jāņem vērā, ka fiksētajām līnijām ir izveidojusies konkurence ar mobilajiem sakariem, kuru tirgus daļa turpina strauji pieaugt.

Elektronisko sakaru komersantu aptaujas rezultāti

Izpildītāja īstenotās ESK aptaujas rezultāti liecina, ka Projekts uzlabojis iespēju nodrošināt gala lietotājiem pieslēgumus teritorijās, kur tas ir bijis **ekonomiski pamatotāk no komersantu skatu** punkta, proti, publiskās investīcijas ir ļāvušas komersantiem savus līdzekļus novirzīt pēdējās jūdzes savienojumu nodrošināšanai.

Daļa no ESK atzīst, ka viņu veiktās investīcijas nav šobrīd rentablas, tomēr cer uz atmaksāšanos ilgtermiņā. Kā papildus ieguvums ir faktors, ka Projekta ietvaros izbūvētā vidējās jūdzes infrastruktūra komersantam reizēm ir nozīmīga, lai nodrošinātu arī signāla sadali citiem operatora torņiem.

Platjoslas pakalpojumu pieejamība platjoslas izveidotās "vidējās jūdzes" investīciju rezultātā

Aprēķinot mājsaimniecību skaitu atbalstītajās teritorijās, kurās ESK nomā platjoslas interneta infrastruktūru un sniedz pakalpojumu, saskaņā ar pieņemto metodoloģiju tās ir 32 080 mājsaimniecības. Attiecībā uz uzņēmumiem un iestādēm, atbalstītajās teritorijās, kurās ESK nomā vidējās jūdzes infrastruktūru un sniedz pakalpojumus, atrodas:

- ▶ 130 izglītības iestādes, bet 18 izglītības iestādēm tika izveidoti piekļuves punkti;
- ▶ 72 pašvaldības un valsts iestādes;
- ▶ 7349 uzņēmumi, t.sk., NVO un biedrības.

Tomēr faktisko mājsaimniecību, iestāžu, uzņēmumu skaitu, kas būtu noslēgušas līgumus ar ESK par pakalpojumu izmantošanu, izvērtējuma ietvaros nevarēja konstatēt, jo šāda veida komercinformāciju ESK nesniedza.

Projekta plānošanas dokumentos iekļauto mērķu un uzdevumu izpilde

Īstenotās darbības ir rezultējušās ar vidējās jūdzes infrastruktūras izveidi atbilstošās administratīvajās teritorijās. Vērtējot no infrastruktūras pieejamības, 2.1.1. SAM mērķis *uzlabot elektroniskās sakaru infrastruktūras pieejamību lauku teritorijās* ir sasniegts. 176 teritorijās, kur iepriekš nebija pieejams internets ar vismaz 30 Mbit/s ātrumu, ir izveidota platjoslas infrastruktūra.

Attiecībā uz *interneta piekļuves pakalpojumu, izmantojot pilnībā vai daļēji no optiskās šķiedras elementiem sastāvošus platjoslas piekļuves tīklus un nodrošinot datu pārraides ātrumu vismaz 30Mbit/s*, ESK noslēgtie līgumi norāda uz interesi izmantot izveidoto infrastruktūru, t.sk., piedāvāt pēdējās jūdzes pakalpojumus, kā arī daļa no pieslēgumiem tiek izmantoti, lai izveidotu mobilo sakaru bāzes stacijas un uzlabotu mobilo sakaru pakalpojuma pieejamību un kvalitāti.

Projekta ieguldījuma nozīme tautsaimniecības izaugsmē un ietekme uz tautsaimniecības nozarēm

Salīdzinot ar 2011. gadu, iedzīvotāju skaits 2024. gadā baltajās teritorijās ir samazinājies par vidēji 22%. Atsevišķos pagastos iedzīvotāju skaita samazinājums sasniedz pat 35%-41%. Šie rādītāji ir būtiski zemāki kā pārējā valstī (teritorijās, kur netika veikti projekta ieguldījumi), kur vidēji iedzīvotāju skaits ir samazinājies par gandrīz 9%. Ekonomiskā aktivitāte teritorijās, kur veikti projekta ieguldījumi, ir nedaudz palielinājusies, proti, reģistrēto uzņēmumu skaits uz 1000 cilvēkiem, tomēr pieaugums ir nebūtisks, un varētu būt saistāms ar iedzīvotāju skaita samazināšanos. Arī ESK aptauja apliecina, ka atbalstītajās teritorijās nav vērojama straujāka pakalpojumu pieprasījuma attīstība nekā citās teritorijās. Jāņem vērā, ka Latvijas attīstības dokumentos ir paredzēta policentrisca attīstība, kā arī jauno tehnoloģiju pieprasījums un piedāvājums pieaug tieši attīstības centros, jo tur ir dažādu faktoru kritiskā masa.

Projekta ieguldījumi ir veiksmīgāk rezultējušies publisko pakalpojumu pieejamībā, kā arī mobilo sakaru pakalpojumu uzlabojumos (jo to torņi pieslēgti pie optiskā tīkla), kas ir snieguši lielāku ietekmi daudzās mazāk blīvi apdzīvotās teritorijās, īpaši lauksaimniecības, tūrisma, mežsaimniecības nozares uzņēmumiem, jo jaunās tehnoloģijas (5G automatizētie droni vai Waze izmantošana) ir mainījušas pieprasījumu arī šajās nozarēs. Var konstatēt, ka Projektam ir arī pozitīva ietekme uz valsts drošības vajadzību apmierināšanu, kas saistītas ar platjoslas sakaru tīkla izmantošanu, piemēram, nepieciešamības gadījumā, ja rodas neparedzami apdraudējumi vai bojājumi datu tīklos.

Projekta ieguldījums nacionālās politikas plānošanas un ES līmeņa stratēģisko mērķu sasniegšanā

Latvijā esošais iedzīvotāju blīvums un mājsaimniecību izvietojums (viensētas nevis ciemati), nepieļauj ES izvirzīto mērķu sasniegšanu (*1GB pieslēguma ātruma nodrošināšana, optiskā tīkla pieejamība, 5G tīkla pārklājums*) bez ļoti būtiska un apjomīga publiskā finansējuma piesaistes. Pieslēguma izveides izmaksas lauku teritorijās ir būtiski lielākas, jo tajās nav/ vai ir būtiski mazāk tādu juridisko personu un citu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju, kuri piedalītos tīkla infrastruktūras efektīvākā izmantošanā. Analizētajos piemēros pašvaldība vai nu uzņemas visu/vai ļoti lielu daļu vidējas jūdzes nomas maksu iekļaut tās fiksētā pieslēguma abonēšanas maksā.

Vienlaikus šobrīd ir pieejamas mobilo sakaru tehnoloģijas, kuras nenodrošina 1 GB savienojamību, bet ļauj izmantot pamatpakalpojumus pietiekami labā kvalitātē un izmaksā pat desmitiem reižu lētāk gan ierīkojot, gan tālāk abonējot augsta pieslēguma interneta resursus. Tomēr Regulators ir secinājis, ka fiksēto internetu optikas piekļuves tīklā funkcionāli nevar aizvietot ar bezlimita mobilo internetu datorā, mājā vai birojā un, visticamāk, nevarēs vēl turpmākos piecus gadus. Tādēļ būtu jārisina optimālas cenu kompensācijas struktūras izveide, lai sabalansētu ESK un pakalpojumu lietotāju iespējas un intereses attiecībā uz fiksēto platjoslas pēdējās jūdzes interneta pieslēgumu.

Lai gan Projekta investīcijas ir sniegušas ieguldījumu ES stratēģisko mērķu sasniegšanas uzlabošanā, eksperti uzskata, ka Latvija ES izvirzītos mērķus – t.i., visām Eiropas mājsaimniecībām jābūt pieejai gigabitu tīklam, visām apdzīvotām vietām jābūt pieejamam 5G pārklājumam, nesasniedz bez nozīmīgām publiskām investīcijām.

Ieteikumi, lai iedzīvotājiem, uzņēmumiem, skolām un pašvaldībām nodrošinātu iespēju praktiski lietot ļoti augstas veiktspējas interneta pieslēgumu

Plānojot nākotnes investīcijas, jāveic sistemātiska platjoslas pakalpojuma nodrošināšanas mērķu iekļaušana plānošanas dokumentos, nosakot virzību uz konkrētiem sasniedzamiem rezultātiem, lai izvairītos no sadrumstalotas/ resoriskas pieejas. Infrastruktūras attīstību ir būtiski plānot kontekstā ar publisko pakalpojumu kvalitātes attīstību un pakalpojumu kvalitātes uzraudzību. Izvērtējuma ietvaros tiek izvirzīti stratēģiskie ieteikumi, kurus iespējams īstenot, piesaistot ES fondu finansējumu, ja to pieļauj pieejamais finansējums un komercdarbības atbalsta nosacījumi:

- ▶ izvērtēt iespēju nodrošināt atbalsta programmu 4G vai 5G tīkla pastiprinošo iekārtu iegādei un izvietošanai mazapdzīvotās lauku teritorijās tūrisma vai citu komercobjektu tuvumā, lai veicinātu komersantu iespējas izmantot digitālās ekonomikas priekšrocības;
- ▶ izvērtēt iespēju piesaistīt ES finansējumu, lai turpinātu izbūvēt vidējās jūdzes savienojumus ar mobilo operatoru bāzes stacijām vai sniegtu atbalstu mobilo bāzes staciju torņu izbūvei teritorijās, kurās gala lietotājiem šobrīd nav nodrošināts atbilstošs interneta ātrums;
- ▶ piesaistot ES finansējumu, atbalstīt pēdējās jūdzes infrastruktūras izbūvi teritorijās, kur ir pēc tās pieprasījums, un nav esošu komersantu izbūvēta platjoslas infrastruktūra, to organizējot kopā ar sakaru operatoriem, bet pielāgojot saprātīgus izbūves termiņus, ņemot vērā, ka Latvijā nepieciešams iegūt būvniecībai saskaņojumu nevis tikai informēt par plānotajiem darbiem.

